

ชื่อเรื่อง ธุรกิจเหมืองทองคำกับการละเมิดสิทธิชุมชน: ปัญหาและแนวทางแก้ไขในอนาคตกรณีตัวอย่างจาก จังหวัดจันทบุรี (Gold Mines, Business and Community Rights Violation: Problems and Solutions in the Future An Example from Chanthaburi)

ผู้วิจัย ดร. จรรยา แผนสมบูรณ์

ที่ปรึกษาโครงการ

๑. รศ.ดร. ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์
๒. ผศ.ดร. พงษ์พัชรินทร์ พุทธิวัฒนะ
๓. ผศ.ดร. ชัยณรงค์ เครือนวน

คำสำคัญ สิทธิชุมชน, การละเมิดสิทธิมนุษยชน, ธุรกิจเหมืองทองคำ, จันทบุรี (Community Rights, Gold Mines, Violation, Gold Mines Business, Chanthaburi)

ปีที่พิมพ์ พ.ศ. ๒๕๖๖

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่จังหวัดจันทบุรีและพื้นที่อื่น ๆ ที่มีการดำเนินธุรกิจเหมืองแร่ทองคำที่ผ่านมา เพื่อนำมาเปรียบเทียบกับความเหมาะสมในการใช้พื้นที่ จังหวัดจันทบุรีต่อการทำธุรกิจเหมืองแร่ทองคำในอนาคต โดยมีวัตถุประสงค์ ๑. เพื่อวิเคราะห์สถานการณ์ธุรกิจเหมืองแร่ทองคำที่จะเกิดขึ้นในพื้นที่ต้นน้ำภาคตะวันออก จังหวัดจันทบุรี ๒. เพื่อวิเคราะห์ผลกระทบจากธุรกิจเหมืองแร่ทองคำที่จะเกิดขึ้นในพื้นที่ต้นน้ำภาคตะวันออก จังหวัดจันทบุรี ๓. เพื่อเสนอแนะเชิงนโยบาย มาตรการแนวทางการบริหารจัดการการทำธุรกิจเหมืองแร่ทองคำที่กระทบต่อสิทธิชุมชน ตลอดจนแนวทางการฟื้นฟูเยียวยาในอนาคต

ผลการวิจัยพบว่า ผลการศึกษาสภาพปัญหาและบริบทชุมชนพื้นที่ตำบลพวา และตำบลสามพี่น้อง อำเภอกงหรา จังหวัดจันทบุรี จะได้รับผลกระทบทางลบในอนาคต (Negative Future Impact) หากมีการอนุญาตให้ดำเนินการเกี่ยวกับเหมืองแร่ทองคำในพื้นที่ นอกจากนี้พื้นที่ตำบลพวา อำเภอกงหรา จังหวัดจันทบุรี ยังเป็นพื้นที่ต้นน้ำลำธารที่สำคัญของภาคตะวันออกและเป็นแหล่งเกษตรกรรมที่สำคัญของประเทศ เป็นพื้นที่ผลิตผลไม้ที่มีคุณภาพและมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันทั้งภายในและนอกประเทศ ได้แก่ทุเรียน หมอนทอง มังคุด ลำไย ยางพารา เป็นต้น ผลผลิตเหล่านี้เมื่อเปรียบเทียบกับรายได้ที่รัฐจะได้รับจากการทำเหมืองทองคำของภาคเอกชนแล้ว ย่อมมีมูลค่าที่ไม่สามารถที่จะเทียบกันได้กับมูลค่าของผลผลิตทางการเกษตรที่ทางจังหวัดจันทบุรีได้รับในแต่ละปี หากมีการทำธุรกิจเหมืองแร่ทองคำในอนาคตย่อมจะเกิดผลกระทบอย่างมหาศาลเป็นวงกว้าง เช่น การขุดดิน และนำสารเคมีหลายชนิดมาใช้ในการถลุงแร่ และนำมาละลายทองคำออกจากสินแร่ จะส่งผลให้เกิดมลภาวะเป็นพิษทางธรณีวิทยา แหล่งน้ำ และอากาศ ผลกระทบเหล่านี้ย่อมจะส่งผลให้เกิดความเสียหายที่ไม่อาจจะประมาณค่าได้ และจะส่งผลให้เกิดความขัดแย้งให้กับประชาชนในพื้นที่เป็นจำนวนมากในปัจจุบันและอนาคต ในขณะที่ประกาศของกรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่ เมื่อวันที่ ๒๗ สิงหาคม ๒๕๖๓ ว่าจะมีการสำรวจแหล่งแร่ทองคำของบริษัทเอกชนในพื้นที่ดังกล่าว พบว่า มีผลกระทบทางจิตใจและความรู้สึกของประชาชน และเกิดกระแสการคัดค้านไม่เห็นด้วย มีความกังวลและความเครียดเกี่ยวกับเรื่องที่ทำกิน เนื่องจากชาวบ้านในตำบลพวา และตำบลสามพี่น้อง ส่วนมากไม่มีเอกสาร

สิทธิในที่ดินทำกิน หากมีการทำเหมืองทองคำในอนาคต ชาวบ้านจะไม่มีที่อยู่อาศัยและที่ดินต่อไป นอกจากนี้ยังมีความกังวลเกี่ยวกับปัญหาน้ำ อากาศ ฝุ่นละออง สารเคมี สารพิษ โดยเฉพาะสารไซยาไนด์ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมซึ่งจะเป็นปัญหาต่อสุขภาพของชาวบ้านในระยะยาว และจะทำให้พื้นที่ทางการเกษตรที่สำคัญเสียหายไปเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ยังพบว่าปัญหาจากการทำเหมืองแร่ต่าง ๆ ในประเทศ ยังมีผลกระทบกับชุมชนในหลายพื้นที่ เนื่องจากข้อบัญญัติทางกฎหมายแร่ยังขาดกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรแร่ ตั้งแต่ การประกาศเขตแหล่งแร่ การสำรวจแร่ การประเมินความเสี่ยงด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การเฝ้าระวังผลกระทบจากเหมืองแร่ และการฟื้นฟูเยียวยาผู้ที่ได้รับผลกระทบและพื้นที่ทำเหมืองภายหลังจากการประกาศปิดเหมืองแร่ไปแล้วโดยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

๑) หน่วยงานภาครัฐควรมีการกำหนดระยะเวลาที่ชัดเจนในกระบวนการขออนุญาตต่าง ๆ ในการดำเนินธุรกิจเหมืองแร่ทุกประเภท เพื่อให้ประชาชนได้รับทราบผลตามระยะเวลา และมั่นใจว่าคำขอต่าง ๆ จะวนกลับมาดำเนินการอีกครั้งหลังจากที่สังคมไม่ได้ให้ความสนใจแล้ว

๒) สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ควรจัดทำข้อเสนอแนะมาตรการนโยบายต่อรัฐบาลในการแก้กฎหมายแร่ ตลอดจนการจัดทำแผนแม่บทแร่ในประเด็นที่เกี่ยวกับผลกระทบต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและสิทธิชุมชน รวมถึงกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการแร่โดยรวม และการจัดทำแผนที่เขตแหล่งแร่เพื่อการทำเหมือง ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมสิทธิมนุษยชนของประชาชนให้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ฟื้นฟูธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๓) ควรมีการปรับปรุงรูปแบบค่าภาคหลวงแร่และการคิดอัตราภาษีแร่ ให้มีความเหมาะสมกับมูลค่าแร่ที่มีมูลค่าสูง เช่น แร่ทองคำและเงิน เป็น ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประเทศและประชาชนอย่างแท้จริง

๔) การจัดการเขตทรัพยากรแร่ ควรมีการพิจารณาเสนอปรับปรุงในแผนแม่บทบริหารจัดการแร่ ฉบับที่ ๓ ต่อไป โดยเพิ่มกลไกระบบมาตรการป้องกันและการเฝ้าระวัง

๕) การจัดทำ Baseline data ซึ่งควรมีกลไกอิสระจากภายนอกเข้ามาพิจารณาข้อมูลและชี้ขาดข้อพิพาทที่อาจเกิดขึ้น โดยอยู่ในรูปแบบการประชุมปรึกษาหารือทางเทคนิค ซึ่งจะต้องมีการพัฒนาในเชิงระบบและเชิงพื้นที่

**Subject: Gold Mines Business and Community Rights Violation: Problems and Solutions
in the Future, An Example from Chanthaburi Province**

Researcher: Dr. Chanya Pansomboon

Project consultant:

1. Assoc.Prof.Dr. Chaiyon Praditsin
2. Asst.Prof.Dr. Pongpatcharin Phuttawattana
3. Asst.Prof.Dr. Chainarong Kruanuan

Keywords: Community Rights, Gold Mines, Violation, Gold Mines Business, Chanthaburi

Published year: B.E. 2566 (2023)

ABSTRACT

This research is qualitative research, by collecting data in Chanthaburi Province and other areas where gold mining operations have been conducted in the past, in order to compare with the suitability of using the area of Chanthaburi Province for the gold mining business in the future. The objectives of this research are 1) To analyze the gold mining business situation that will occur in the eastern upstream area in Chanthaburi Province 2) To criticize the impact of the gold mining business that will occur in the eastern upstream area in Chanthaburi Province 3) To suggest policy measures and guidelines for managing the gold mining business that affects community rights, as well as guidelines for rehabilitation in the future.

The research results found that according to the study of the problem and community condition in Phawa Sub District and Sam Phi Nong Sub District area, Kaeng Hang Maeo District, Chanthaburi Province will receive negative impact in the future (Negative Future Impact) if gold mining operations are allowed in the area. In addition, Phawa Sub District area, Kaeng Hang Maeo District, Chanthaburi Province is also an important upstream area of the eastern region and an important agricultural source of the country. It is an area that produces high quality and famous fruits, known both within and outside the country, such as Monthong durian, mangosteen, longan, rubber, etc. The income that the government receives from

private gold mining cannot be compared to the value of agricultural products that Chanthaburi Province receives each year. If there is a gold mining business in the future, there will be enormous and widespread impacts, such as digging the ground and using many types of chemicals to smelt the ore and dissolve gold from the ore, which will result in toxic geological pollution, water sources and air pollution. These impacts will inevitably result in damages that cannot be estimated. and will result in conflict for a large number of people in the area now and in the future. When the announcement of the Department of Primary Industries and Mines on August 27, 2020 was announced that there will be a survey of gold mineral deposits by private companies in the said area, it was found that it caused negative impacts on people's minds and feelings and started a trend of opposition and dissent arose. People have anxiety and stress about their livelihood because most of the villagers in Phawa Sub District and Sam Phi Nong Sub District do not have land rights documents. If there is gold mining in the future, the people in the community will no longer have homes or land. There are also concerns about water, air, dust, chemicals, and toxins, especially cyanide, that will affect nature and the environment, which will be a problem for the health of the people in the community in the long run and will cause considerable damage to important agricultural areas. In addition, it was found that problems from various mining operations in the country still have an impact on communities in many areas. This is because the mineral legal provisions still lack a public participation process to participate in the management of mineral resources, starting from the announcement of mineral resource zones, mineral exploration, natural and environmental risk assessments, monitoring the impacts of mining, to the rehabilitation of affected people in the mining areas after the mine closure has been announced.

Suggestions

- 1) Government organizations should set clear timelines for the process of requesting permissions for operating every type of mining business so that the public will be informed of the results according to the time period, and ensure that those requests will be back in operation again even after the society no longer pays attention.

2) The Office of National Human Rights Commission should make recommendations of measurement, policy to propose to the government in amending mineral laws, as well as preparing a mineral master plan on issues related to impacts on nature and the environment and community rights, including the process of public participation in overall mineral management. in order to promote human rights to allow people to participate in the conservation and rehabilitation of nature and environment.

3) The mineral royalty collecting model and mineral taxation rates should be adjusted to be more appropriate for the value of high value minerals such as gold and silver ores, etc. as the mineral royalty collecting model and mineral tax collection rates according to the Mineral Royalty Tariff Act B.E. 2509 - B.E. 2522 have been used for a long time and have not been changed until now. This is to truly provide maximum benefit to the country and the people.

4) Proposals for improvements in the Mineral Management Master Plan No. 3 regarding mineral resource zone management should be considered onwards by adding mechanisms to the prevention measures and surveillance system.

5) Preparation of Baseline data, which should have an independent mechanism from outside to consider the data and Arbitrate disputes that may arise. Such mechanism can be in the form of a technical consultation meeting, which must be developed systematically and spatially.